

Vergaderjaar 2019–2020

33 997

Vliegcramp MH17

Nr. 151

BRIEF VAN DE MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 1 mei 2020

Mede namens de Minister van Justitie en Veiligheid informeer ik hierbij uw Kamer achtereenvolgens over de uitvoering van de Motie van Dam c.s. over een vollediger nader feitenonderzoek inzake de sluiting van het luchtruim boven en rondom het oosten van Oekraïne (Kamerstuk 33 997, nr. 145) en de stand van zaken ten aanzien van de Nederlandse interventie in de individuele klachtprocedures voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Ook wordt in voorliggende brief teruggeblikt op het verloop van de eerste zittingsronde van het strafproces MH17 dat op 9 maart jl. van start is gegaan, inclusief de internationale inbedding en steun hiervoor.

Uitvoering motie van Dam c.s. vollediger nader feitenonderzoek inzake de sluiting van het luchtruim boven en rondom het oosten van Oekraïne

Op 8 oktober 2019 heeft uw Kamer de motie van Dam c.s. aangenomen (Handelingen II vergaderjaar 2019/20, nr. 10, item 12). Deze motie verzoekt de regering te inventariseren welke opties er zijn om tot een vollediger nader feitenonderzoek te komen inzake de sluiting van het luchtruim boven en rondom het oosten van Oekraïne en de Kamer daarover te informeren (Kamerstuk 33 997, nr. 145). In deze Kamerbrief wordt uw Kamer nader geïnformeerd over de wijze waarop de motie wordt uitgevoerd.

In het kader van de uitvoering van de motie zijn door het Ministerie van Buitenlandse Zaken onderzoeksvragen opgesteld. Deze onderzoeksvragen zoals opgenomen in het daartoe opgestelde programma van eisen (*Terms of Reference*) vormen het kader voor het uit te voeren onderzoek. De onderzoeksvragen zien op de volgende deelonderwerpen:

- i) Een representatieve inventarisatie van de statelijke praktijk van het gebruik van vliegroutes door de burgerluchtvaart boven conflictzones in de afgelopen 20–30 jaar;

- ii) Een feitelijk onderzoek naar de sluiting van het luchtruim boven het oosten van Oekraïne vanaf 1 maart 2014 tot de volledige sluiting daarvan na het neerhalen van vlucht MH17 op 17 juli 2014;
- iii) Een feitelijk onderzoek naar de sluiting van het luchtruim boven het grondgebied van de Russische Federatie grenzend aan het oosten van Oekraïne vanaf 1 maart 2014 tot de volledige sluiting daarvan na het neerhalen van vlucht MH17 op 17 juli 2014.

Om de schijn van partijdigheid te voorkomen heeft het kabinet ervoor gekozen buitenlandse, non-gouvernementele organisaties te benaderen met de vraag of zij het onderzoek kunnen uitvoeren. Met de *Flight Safety Foundation*, een onafhankelijke organisatie zonder winstoogmerk, die zich richt op luchtvaartveiligheid is een overeenkomst gesloten voor de uitvoering van het onderzoek. De duur van het onderzoek betreft vier tot maximaal zes maanden. Het is echter niet uit te sluiten dat vanwege de geldende reisbeperkingen om de verspreiding van COVID-19 tegen te gaan de uitvoering van het onderzoek meer tijd in beslag zal nemen.

Zoals aan uw Kamer gemeld in de Kamerbrief van 12 februari jl. (Kamerstuk 33 997, nr. 150) heeft de Minister van Buitenlandse Zaken reeds contact gehad met zijn Oekraïense en Russische ambtgenoten over bovengenoemde motie en de uitvoering daarvan. Ook via diplomatieke kanalen is er contact over de uitvoering van de motie en thans worden zowel de Russische Federatie als Oekraïne geïnformeerd over de laatste stand van zaken zoals vermeld in deze Kamerbrief. Daarbij zal ook het belang dat het kabinet hecht aan medewerking van zowel Oekraïne als de Russische Federatie nogmaals worden benadrukt.

Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Verschillende groepen nabestaanden zijn individuele klachtprocedures gestart bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) tegen de Russische Federatie voor het neerhalen van vlucht MH17.

De individuele klachtprocedures bij het EHRM, het strafrechtelijk onderzoek en het strafproces, en de aansprakelijkstelling door Nederland en Australië van de Russische Federatie onder internationaal recht zijn separate (juridische) trajecten. Al deze trajecten zijn gericht op waarheidsvinding, gerechtigheid en rekenschap voor het neerhalen van vlucht MH17. Deze verschillende trajecten sluiten elkaar niet uit, en kunnen parallel plaatsvinden.

Op 10 mei 2019 heeft het kabinet bekend gemaakt dat Nederland zal interveniëren in de individuele klachtprocedures van nabestaanden bij het EHRM (Kamerstuk 33 997, nr. 138). Zoals ook gemeld in de brief aan uw Kamer van 12 februari jl., wordt momenteel met de Nederlandse betrokken partijen bezien wanneer de interventie ingediend kan worden. Daarbij wordt rekening gehouden met de ontwikkelingen in het strafproces en de planning van het EHRM met betrekking tot procedures waarin het neerhalen van vlucht MH17 aan de orde is.

Omdat het EHRM nog geen deadline heeft gesteld voor de indiening van de interventie door Nederland, is het op dit moment mogelijk de ontwikkelingen in het strafproces voorlopig af te wachten. Het kabinet ziet, voor zover de planning van het EHRM dat toelaat, meerwaarde in het afwachten van nadere ontwikkelingen in het strafproces voordat de interventie zal worden ingediend.

Terugblik eerste zittingsronde strafproces

Op 9 maart jl. is het strafproces tegen vier verdachten van start gegaan voor hun rol bij het neerhalen van vlucht MH17. De vier verdachten waren niet aanwezig in de rechtszaal. Eén verdachte, de heer Pulatov, laat zich door twee Nederlandse advocaten vertegenwoordigen. De rechter heeft geoordeeld dat het proces tegen deze verdachte op tegenspraak plaatsvindt en de andere drie verdachten worden berecht bij verstek. Het feit dat verdediging wordt gevoerd namens één van de vier verdachten is van waarde voor de rechtsgang. Wel zal dit naar verwachting betekenen dat het proces meer tijd in beslag zal nemen.

De eerste zittingsdag vond onder veel belangstelling van nabestaanden, internationale vertegenwoordigers en (internationale) media plaats op het Justitieel Complex Schiphol (JCS). Tevens heeft een groep nabestaanden op de satellietlocatie de zitting via een liveverbinding kunnen bijwonen. Daarbij waren een officier van justitie, familierechercheurs en vertegenwoordigers van slachtofferhulp Nederland aanwezig. Ook is op iedere zittingsdag in de zittingszaal op het JCS ruimte gereserveerd voor nabestaanden.

De eerste zittingsperiode was procedureel en inventariserend van aard. Het OM heeft de ten laste legging voorgedragen waarbij alle namen van de 298 slachtoffers zijn genoemd. De rechtbank heeft op 23 maart jl. enkele tussensbeslissingen genomen op verschillende verzoeken die door de procespartijen zijn ingediend. Vanwege de COVID-19-maatregelen vond deze zitting in beperkte samenstelling en zonder publiek plaats. Het proces zal volgens planning op 8 juni 2020 weer verder gaan.

Alle zittingen zijn via de livestream op www.courtMH17.com, zowel in het Nederlands als Engels, wereldwijd te volgen. Zoals in de beantwoording van de Kamervragen van 7 april 2020 (Aanhangsel Handelingen II 2019/20, nr. 2370) over de Russische vertaling van het MH17-proces is gemeld, heeft het digitale en televisie netwerk *Current time (nastojasja vremja)*, dat wordt beheerd door *Radio Free Europe/Radio Liberty* aangegeven de intentie te hebben toekomstige zittingen in het MH17-strafproces te vertalen in het Russisch. Specifiek wordt het *livestreamen* van de volgende zitting van 8 juni as. gepland. Deze Russische livestream zal via relevante communicatiekanalen actief onder de aandacht worden gebracht.

Internationale inbedding van en steun voor het strafproces

Zoals gemeld in de Kamerbrief «*stand van zaken MH17-dossier*» van 12 februari jl. (Kamerstuk 33 997, nr. 150) vindt het strafproces plaats in Nederland, ingebed in internationale steun en samenwerking. Op 6 maart jl. is door Nederland, namens alle landen van het *Joint Investigation Team* (JIT), de VN-Veiligheidsraad (VNVR) per brief (nr. S/2020/181) geïnformeerd over de aanvang van het strafproces, een belangrijke stap richting waarheidsvinding, gerechtigheid en rekenschap. Tevens is in deze brief nogmaals verwezen naar het belang van medewerking door alle staten aan het strafrechtelijk onderzoek, in lijn met VN-Resolutie 2166. Op 8 april jl. heeft de Russische Federatie onder verwijzing naar bovengenoemde brief bespreking van de kwestie gevraagd onder het agendapunt «*any other business*» in de VN-Veiligheidsraad. Tijdens deze bijeenkomst werd door een ruime meerderheid van de deelnemende landen krachtig steun uitgesproken voor de inzet van Nederland en de JIT-partners. Na afloop van deze sessie is namens de EU-VNVR leden eveneens een gezamenlijke persverklaring uitgebracht, waarin de gebrekkige Russische medewerking aan het strafrechtelijk onderzoek wordt betreurd en het

belang van waarheidsvinding en gerechtigheid voor de 298 slachtoffers en hun nabestaanden nogmaals is onderstreept.

De voortdurende brede internationale steun voor het streven naar waarheidsvinding, gerechtigheid en rekenschap voor het neerhalen van vlucht MH17 wordt door het kabinet zeer gewaardeerd. Ook in aanloop naar het strafproces heeft zowel de EU, met steun van alle 27 lidstaten, een publieke steunverklaring uitgebracht, evenals de SG van de NAVO. Tevens was er aandacht voor de start van het strafproces in OVSE-verband en de Raad van Europa. Ook hebben *Grieving Nations* en andere partners publieke steunverklaringen uitgebracht. Tevens waren bij de eerste zittingsdagen van het strafproces internationale vertegenwoordigers van de *Grieving Nations* en JIT-landen aanwezig.

Voortzetting samenwerking Joint Investigation Team

Voorafgaand aan de eerste zittingsdag hebben de opsporings- en vervolgingsautoriteiten van de JIT-landen (Australië, België, Maleisië, Oekraïne en Nederland) een krans gelegd bij het monument in Vijfhuizen voor de 298 slachtoffers van het neerhalen van vlucht MH17. Aangezien het strafrechtelijk onderzoek van het JIT nog steeds doorgaat, hebben de betreffende opsporings- en vervolgingsautoriteiten ook de voortzetting van de samenwerking nogmaals vastgelegd middels de ondertekening van de verlenging van de JIT-overeenkomst.

Tot slot

Het bewerkstelligen van waarheidsvinding, gerechtigheid en rekenschap voor het neerhalen van vlucht MH17 blijft voor het kabinet de hoogste prioriteit en de inzet onverminderd groot. De afgelopen jaren zijn hiertoe verschillende stappen op diverse sporen gezet. Om de inzet voor een breed publiek inzichtelijk te maken, is een interactief overzicht in tijd opgesteld in het Nederlands en Engels (MH17tijdlijn.nl). Een PDF-versie hiervan treft uw Kamer bijgevoegd aan¹.

De Minister van Buitenlandse Zaken,
S.A. Blok

¹ Raadpleegbaar via www.tweedekamer.nl